

כולנו נשלם מחיר כבד על הבידוד של ישראל, גם האקדמיה

נשיא האוניברסיטה הפתוחה, **פרופ' ליאו קורי**, מאמין שבמסגרת תפקידו המנהיגותי יש לו גם אחריות לנסות לבסס נורמות אזרחיות ומוסריות. "אני קודם כל אזרח המדינה, ולכן חשוב לי לנצל את הבמה שעומדת לרשותי, כדי להשמיע קול גם במה שניתן לראות כאמירות ערכיות. אבל את זה אני עושה תמיד באופן מושכל ומדוד. באוניברסיטה הפתוחה אנחנו מכינים סטודנטים ליציאה מוצלחת לשוק העבודה, אבל מעל לכול אנחנו רוצים לספק כלים שיעזרו להם לפרש ולהבין את המציאות שסביבם, להיות בעלי יכולת חשיבה ביקורתית ועצמאית, ולהיות מעורבים בבניית עתיד משותף לאזרחי המדינה. אנחנו מאמינים שבעשותנו כן, אנחנו תורמים להובלת החברה בישראל למקום טוב יותר".

ההשכלה הגבוהה בישראל בכלל. זה ההקשר של הניסיון לשלב בין מבט ביקורתי, מפוכח ומתריע, על המציאות הסובבת אותנו, לבין הבנת שליחותנו כגורם מכריע בבניית עתיד טוב יותר לחברה בישראל. המורכבות הזו לא תמיד מובנת בציבוריות הישראלית, ואף זוכה למתקפות נמרצות, גם מצד מנהיגים פוליטיים. אבל אין לנו כוונה להירעת מממוש חובתנו כלפי החברה".

שאלתי את פרופ' קורי אם בנקודת החיבור המורכבת הזאת – בין התפקיד האקדמי הרשמי, לבין התפקיד החברתי המופשט והרחב יותר – הוא מצליח להתבונן על המציאות ועל העתיד באופן אופטימי.

"הייעוד של האוניברסיטה הפתוחה הוא בהנגשה יזומה, מתמשכת ורגישה של השכלה גבוהה אוניברסיטאית, ללא תנאי קבלה מוקדמים, ובמטרה לקדם צמיחה אישית, ושינוי חברתי משמעותי.

"לכן מבט אופטימי אבל מפוכח הוא עניין שבמהות עבודתנו היומיומית. זה נכון לא רק בהקשר של האקדמיה והחינוך. תחשוב למשל על חקלאות. עסקתי גם בזה שש שנים, כאשר הגעתי לארץ ב־1977 והצטרפתי לקיבוץ נירים. גם כחקלאי וגם כאיש חינוך או כחוקר אתה זורע

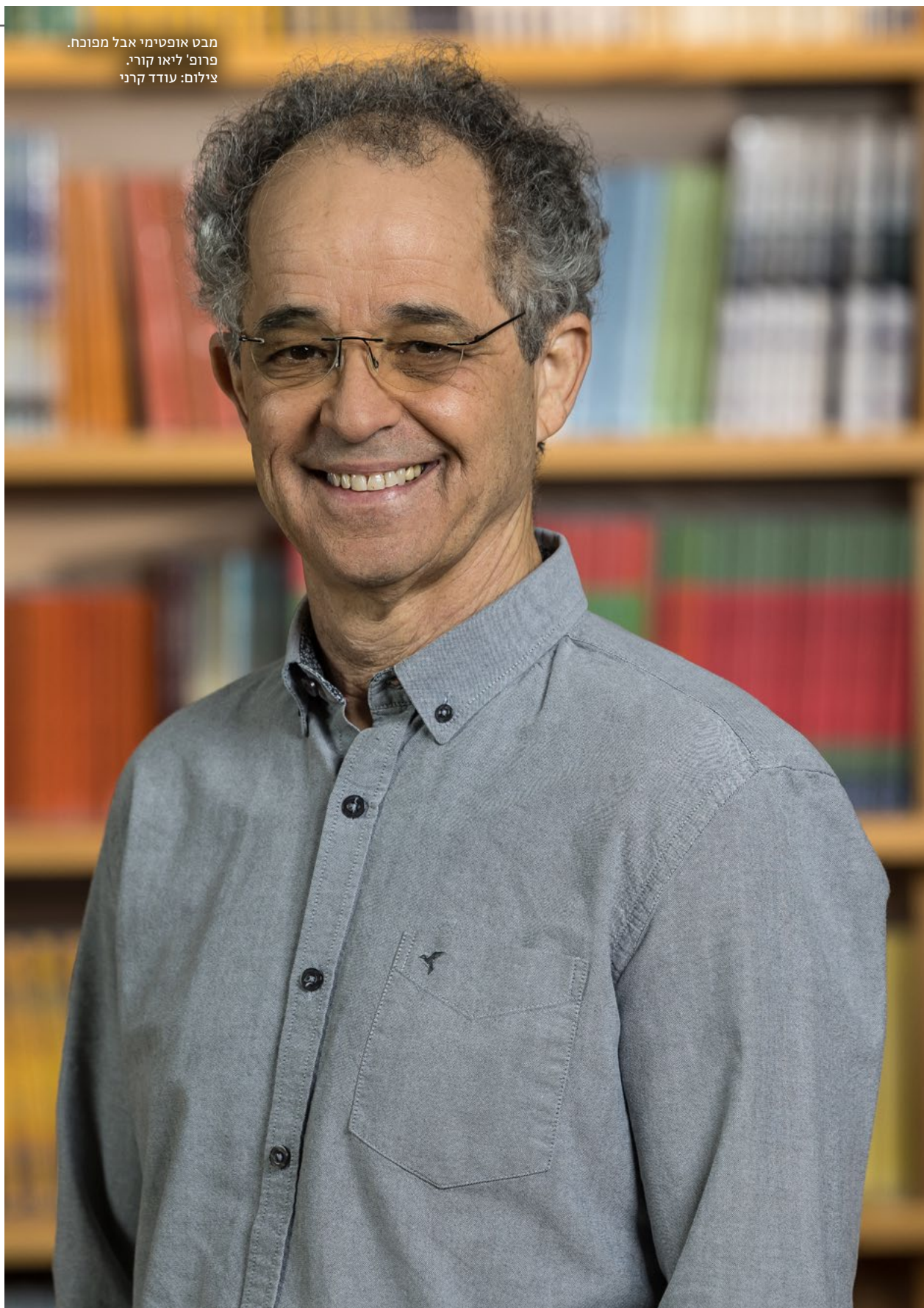
ב"וועידת העתיד של המדינה", שהתקיימה בחודש ספטמבר באוניברסיטה הפתוחה, נשא פרופ' קורי, נאום שבאמצעותו ניסה לחבר בין העולם שבו הוא נושא בתפקיד בכיר כנשיא המוסד האקדמי הגדול בישראל, לבין העולם המורכב שהסגל והסטודנטים פוגשים מחוצה לו.

"החברה הישראלית", אמר פרופ' קורי, "חווה זה שנים רבות, וביתר שאת מאז הטבח של השבעה באוקטובר, משברים עמוקים שמערערים במידה הולכת ומתעצמת את אמון האזרחים במוסדות המדינה ובמנהיגיה.

"נפגעה קשות גם תחושת הלכידות הפנימית, שהיוותה יסוד מכונן לחיינו המשותפים ולכל מה שנבנה במדינה הזו מאז הקמתה, ועוד טרם לה. שיקום האמון והלכידות הם תנאי לבנייה מחודשת, ולרבים בחברה הישראלית המשימה הזאת נראית קשה עד בלתי אפשרית. אלא שגם ברגעי משבר עמוק כמו אלה שאנו חווים היום, מי שעיסוקם בהוראה, בלמידה ובמחקר, מחויבים להביט אל העתיד ולבקש להפיח תקווה, מתוך ראייה אופטימית לטווח הארוך.

"זה ההקשר המורכב שבמסגרתו אנו פועלים באופן יומיומי באוניברסיטה הפתוחה, ובמערכת

מבט אופטימי אבל מפוכח.
פרופ' ליאו קורי.
צילום: עודד קרני

את הזרעים, לפעמים בדמעה, ואתה יודע שאת הפירות תוכל לקצור רק בהמשך, ממש לא מייד, בתקווה שזה יהיה ברינה.

"זה נכון גם מטאפורית וגם מעשית. בין אם בהמתנה של חצי שנה עד הקציר בגידולי שדה או מספר שנים להבשלת הפרי על העצים, ובין אם זה בשנים ארוכות של חינוך אוניברסיטאי או חינוך בכלל. בשני המקרים אנחנו מניחים יסודות למה שנרצה לראות בעתיד, וגם מבינים שצריך להמשיך לעבוד בזן שמצפים לשלב של הקטיפה או הבציר. לפעמים יש גם כישלונות, וצריך להיות ערוך נפשית לאפשרות הזו. ללא חשיבה מהסוג הזה אתה לא יכול לעסוק לא בחינוך ולא בחקלאות.

"המרכיב המשותף הנוסף בהקבלה הזו הוא באמונה שבמעשיך אתה עוזר לבנות עתיד טוב יותר עבור אזרחי המדינה. במקרה של אוניברסיטה כמו שלנו, זה אומר שאתה עוסק בבניית תשתיות למידה פיזיות ודיגיטליות מהמתקדמות בעולם; בכתיבת ספרים עדכניים ללמידה עצמאית, מתוך גישה דידקטית מעולה בכל תחומי הידע; בארגון מערך לימודי שמתאים לכל אחת ואחד מהסטודנטים שיש להם יכולת למידה ברמה אוניברסיטאית; ובקידום מנגנוני ליווי והכוונה שמותאמים להקשר התרבותי הייחודי לכל אחד מחלקי החברה בישראל.

"אנחנו מעשירים את עולם הידע של הסטודנטיות והסטודנטים שלנו, ומכנים אותם לשוק התעסוקה העדכני, אבל לא רק אליו. יש גם את הצד הנורמטיבי: לעזור להם לפרש ולהבין את העולם סביבם מתוך נקודת מבט עשירה יותר, להיות בעלי יכולת לחשיבה ביקורתית ועצמאית, ולהיות אזרחים מעורבים. אנחנו מאמינים שבעשייתנו זו, אנו מקיימים את ייעודנו".

כשאתה מתבונן על תפקידך כנשיא האוניברסיטה שמשרתת כ־47,000 סטודנטים עם פריסה ארצית ייחודית ונגיעה בכל פינה כמעט מצפון ועד דרום, וגם מגוונת מאוד מבחינה סוציאקונומית - האם אתה חושב על התפקיד שלך גם מנקודת מבט

מנהיגותית? האם אתה מנסה להנחיל נורמות מסוימות בתפקיד רגיש כזה או שאתה מעדיף להתרכז בתפקיד האקדמי?

"תפקיד מנהיגותי באוניברסיטה איננו תפקיד אקדמי בלבד. הוא כולל בתוכו גם מהלכים של קביעת נורמות ציבוריות. ניהול מוסד ציבורי רחב היקף, תוך הקפדה על שקיפות וניקיון כפיים, קידום מינויים (אקדמיים ומנהליים) על פי כישורים ולא על פי קשרים, ועבודה תקינה מול הרגולטורים ומול גופי הביקורת - כל אלה דברים שרוחקים מלהיות מובנים מאליהם במציאות הישראלית של היום, והחתימה לממשם היא כשלעצמה אמירה ערכית שיש בה ניסיון להשפיע על הנורמות החברתיות בכלל.

"בעידן של אווירה פופוליסטית ושל רשתות חברתיות שמעצבות את התודעה הציבורית, אפילו הסמכות של המומחים לפסוק הלכות בתחומם המקצועי המובהק, כגון רפואה או משפט, מוטלת לעיתים קרובות בספק בספֶרה הציבורית, ולא כל שכן יכולתם (ואפילו זכותם) להתבטא בתחומים בעלי עניין ציבורי-פוליטי. ולמרות זאת, כאנשי אקדמיה, אנחנו מומחים לא רק לתחומי הידע של כל אחד מאיתנו, אלא גם לעניין היותר רחב של ניהול אקדמי וקביעת נורמות בתחומים שאנחנו אמונים עליהם. לכן, המדינה הסמיכה אותנו במסגרת תפקידנו השונים - נשיא, רקטורית, דיקנים או מרצים - לעצב ולקבוע את הנורמות הרצויות של ההשכלה האקדמית: לקבוע תוכניות לימוד, רף לקבלת תואר, תוכן של קורסים, תנאים להצלחה בקורס, מתן כלים לתמיכה, ואפילו אפשרות ענישה בהליך משמעת. אנחנו משחקים תפקיד מפתח בקביעת דמותם של בעלי המקצועות ושל הרף המינימלי להסמכה בהם. וזה אומר שבאופן אינהרנטי, הגדרת תפקידנו כוללת את החובה לקביעת נורמות בעלות השלכות מרחיקות לכת על דמות החברה והמדינה".

"בשנתיים האחרונות אנחנו מצויים בשיח מאוד אינטנסיבי וממש לא פשוט עם גופים כמו הצבא או ועדות הכנסת, בנוגע לשאלה של

חקלאים בנהלל.
KLUGER ZOLTAN / לע"מ

המנהיגותיים נמשיך במאבקנו העיקש לעצור את המגמה המסוכנת הזו.

והאמירה שלך על קביעת נורמות בהשכלה הגבוהה חלה גם על התחום של הנורמות המוסריות הציבוריות? חתמת ביחד עם ארבעה נשיאי אוניברסיטאות אחרים על מכתב הקורא לראש הממשלה לפתור את בעיית הרעב בעזה, והצהרת שהאוניברסיטה תשבות אם היועמ"שית תפוטרה.

"חובתם של ראשי האוניברסיטאות להתבטא בנושאים שנוגעים ישירות לעולם האקדמי, כאמור, במקרים שיש בהם ניסיון להתערב במובן שציינתי לעיל. אבל אנחנו עוסקים באקדמיה גם בשאלות של עיצוב נורמות אזרחיות, חברתיות ומוסריות באופן יותר כללי. אמירה של נשיא אוניברסיטה שנוגעת לנושאים רחבים יותר שעל סדר היום

התאמות והקלות שיש לתת למשרתי המילואים בכלל, ולאלה ששירתו תקופות ארוכות בפרט. אנחנו מודעים לצורך למצוא דרכים לתמיכה בסטודנטים שנקלעו למצוקה עקב הטבח באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיו, ואנחנו משקיעים זמן ומשאבים לטיפול בעניין. אבל קיימת כאן שאלה מהותית באשר לסמכות לקבוע סטנדרטים אקדמיים, ואלה שאלות נורמטיביות במהותן. הניסיון להפקיע מהאקדמיה את הסמכות הזו ולהעבירה לידיים פוליטיות – אפילו במהלכים של חקיקה שהם אולי תקינים מבחינה פורמלית – הוא ניסיון חמור ברמה הערכית. למרבה הצער המאמצים לכרסם בסמכות המקצועית שלנו ולאפשר החלטות פוליטיות בעולם האקדמיה, הן בנוגע לנורמות והן בנוגע למינויים, נמשכים במרץ ביחד עם ניסיונות דומים בתחומים אחרים של החיים הציבוריים בישראל. בתוקף תפקידינו

**חובתם של ראשי
האוניברסיטאות
להתבטא בנושאים
שנוגעים ישירות
לעולם האקדמי. אנחנו
עוסקים באקדמיה גם
בשאלות של עיצוב
נורמות אזרחיות,
חברתיות ומוסריות
באופן יותר כללי.**

הציבורי, איננה אולי בעלת תוקף פורמלי יותר מעמיק מזו של כל אזרח אחר שמבקש להתבטא במסגרת הדמוקרטיה שלנו, אבל בוודאי שיש לה מקום במקרים רלוונטיים, ואי אפשר להתעלם מן המשקל הציבורי שהיא טומנת בחובה.

"מעמדי כנשיא אוניברסיטה אולי לא מקנה לי **זכויות מיוחדות** בשיח על המעמד הנוכחי של היועמ"שית או על תוקפו של מהלך מינוי או הדחה בצמרת המדינה, או על המשך המלחמה או המצב ההומניטרי החמור בעזה. אבל המעמד הזה כן מקנה לי **חובה מיוחדת**, בתור מי שמחויב לשרת את החברה בעזרת הכלים והבמות שניתנו בידו, וגם היכולת לנסח בצורה חדה ניתוח של המצב והשלכותיו.

"אני קודם כול אזרח המדינה, עם דאגות ודעות כמו כל אזרח אחר, ולצד זה, התפקיד, הסמכות והאחריות שהמדינה הפקידה בידי נשיא אוניברסיטה מחייבים לעיתים התבטאות בנושאים האלה, ודווקא שתיקה היא לפעמים הפרת החובה שמטיל עלינו התפקיד. אני לא חושב שבכל יום ובכל נושא בעל עניין ציבורי אני חייב להתבטא,

אבל במקרים מסוימים, הקיצוניים שבהם, בהחלט חשוב שקולם של נשיאי אוניברסיטאות יישמע, גם עם אמירה ערכית ונורמטיבית, וגם אם זאת תהיה אמירה שמעוררת מחלוקת. במקרים שמנית ובאחרים דומים להם, הגעתי למסקנה שהם נופלים בדיוק בקטגוריה הזו, ומכאן ההחלטה להתבטא באופן פומבי.

"אבל מעבר למקרים האלה, אני רואה את ההיבט המנהיגותי שבתפקידי, לאו דווקא בהתבטאויות שלי במקרים שבהם אני בוחר לעשות זאת, אלא קודם כל ביצירת התנאים שבהם נוכל לאפשר אווירה של חופש הביטוי של חברי הסגל שלנו שרוצים להביע דעה, ולהגן על הזכות הזו. אני עצמי צריך להשתמש בבמה שניתנת לי כנשיא באופן מושכל ומדוד, כדי שמצד אחד אוכל לבטא אמירות משמעותיות במקרים רלוונטיים וממוקדים, ומצד שני אוכל לאפשר לעמיתי במוסד שלנו להתבטא בחופשיות. וזה כולל התבטאויות שאני לא בהכרח אהיה שותף לתוכנן. כך אני תורם בצורה הטובה ביותר לחובה שנגזרת מתפקידי בעניינים האלה".

מימין ובעמוד הבא: "שנים טובות בחיי". פרופ' קורי הצעיר כחקלאי.

השווית בין העולם האקדמי לעולם החקלאות. זאת השוואה מעניינת כי גם לעולם האקדמי ולחקלאות היה תפקיד חשוב בתהליכים שהובילו להקמת המדינה ולבנייתה. חקלאות הייתה אמורה להיות קונצנזוס בסיסי במדינת ישראל, בכל מובן. זה לא תמיד קורה.

"ניסיוני כחקלאי נגע לצד היומיומי של העבודה בשדה: לקום כל יום מוקדם בבוקר, להפעיל מערכות השקיה, לזרוע, לרסס, לקצור. לא הייתי מעורב בפוליטיקה של החקלאות, ואני מכיר אותה רק באופן שולי, אבל בכל זאת אני משתמש בעולם הזה כמטאפורה, ונזכר בשנים שעסקתי בתחום, שהיו בהחלט שנים טובות מאוד בחיי. ואני מבין היטב את המשמעות של מה זה להיות חקלאי.

"מצב החקלאות ומצבם של החקלאים בארץ רצוף קשיים ואתגרים, והשנתיים האחרונות היו קשות להם במיוחד. ובאופן מעניין אפשר לומר שהאקדמיה והחקלאות בישראל מתמודדות היום בדרכים משלהן עם בעיית הבידוד הבינלאומי ההולך ומחמיר של ישראל. ראיתי לפני כמה שבועות באחד מערוצי הטלוויזיה כתבה עצובה מאוד על מגדלי המנגו בארץ, אשר זכו השנה ליבולים חלומיים מבחינת כמות הפרי ואיכותו, אבל לא מצליחים למכור את התוצרת שלהם באירופה בגלל הבידוד הגובר שלנו. הם סיפרו על כוונה לייבש חלקות נרחבות במטעים שלהם, כי לא ניתן לעמוד בהפסדים שנגרמים במצב הנוכחי. ברור שמדובר בצעדים כואבים ובלתי הפיכים בעיקרם. גם התוצרת האקדמית המצוינת שלנו נמצאת במצב דומה עקב הבידוד המעמיק וחוסר הרצון של מדעני העולם לשתף פעולה עם אנשי האקדמיה בישראל.

"קשה לתאר במילים מעטות את עומק הנזק שהבידוד הבינלאומי של ישראל מסב למדע, ובעיקר לקריירות של המדעניות והמדענים הצעירים. אקדמיה ומדע לא יכולים להתקיים ללא קשרים בינלאומיים, ויתרה מזאת – אין טעם שיתקיימו ללא הקשר בינלאומי. אי אפשר להיות 'ספרטה של המדע', וגם לא ניתן להיות

'ספרטה של החקלאות', או לקיים משק אוטרקי במאה ה-21. וכמובן שהקביעה הזאת חלה גם על תחומים רבים נוספים, כגון אמנות, תרבות, ספורט, מסחר על כל ענפיו, ועוד.

"קשה לשמוע את האמירה הזו שעלינו להפוך לסופר-ספרטה כאילו היתה זו גזירת גורל. התרעות על הצונאמי המדיני הצפוי נשמעות כבר שנים רבות, והן נענות בהתעלמות ואף בזלזול. אבל הנה הצונאמי כבר פה, והמחיר היקר שמתלווה אליו הולך ומתבהר במהירות. כמו המחדל הצבאי של השבעה באוקטובר, גם מחדל הבידוד הבינלאומי הוא תוצאה של החלטות שיש מי שאחראי להן. אין דרך לראשי האוניברסיטאות להתבטא ולהתמודד עם שאלת הבידוד הבינלאומי של האקדמיה, מבלי להידרש לשאלה היותר רחבה של הבידוד המדיני בכלל והסיבות לו.

תרצה להוסיף כמה מילים לסיום?

"נמשיך לעשות את מלאכתנו באו"פ עם מבט לעתיד. אבל לא יהיה ריפוי לחברה הישראלית, כל עוד נימנע מבירור מעמיק ושקוף של סיבות המחדל האיום של השבעה באוקטובר ושל האחראים לו, וכמובן שיש להשלים את המהלך של החזרת החללים החטופים שטרם הושבו למשפחותיהם לקבורה". ●

קשה לתאר את עומק הנזק שהבידוד הבינלאומי של ישראל מסב למדע, ובעיקר לקריירות של המדעניות והמדענים הצעירים. אקדמיה ומדע לא יכולים להתקיים ללא קשרים בינלאומיים.